

श्री रामदास मठ

५८७३

प्रेमदा.

शनि

रमुजी राधा तांत

चनावनार.

हेड मास्तर मोडोलाल शामळजी.

रिवास्त

कुसळणद;

संवत् १९५४

सन १८९८

कपडबंड

विषमोक्त मुद्रालयमां कर्तु.

धीमत ४ आना.

પ્રપંચ પ્રેમદા.

શ્રી ગણેશાયનમઃ॥

દોહરા.

શ્રી ગણુપતિ ચરણે નમુ', સરસ્વતિ લાગુ પાય;
રચના પ્રપંચ પ્રેમદા, સુમતિ દો વરદાય.

ધારાનગરીના રાજા ચંદ્રકેતુના રાજ્યમાં અ-
ભારે જાતની પ્રજા સુખ ચેતથી રહેતી હતી. તે દોષને
રાજા ત્રફથી કંઈ પણ હરકત નહોતી. રાજા તેમનું અદલ
ધનસાક્ષી પાલણુ કરતો હતો. તેના રાજ્યમાં એક દુર-
મતિ નામનો મોટો પ્રખ્યાત ઠગ રહેતો હતો. તે ખીજા
દેશોમાં જઈ ઠગ વિદ્યા કરી અથાગ દ્રવ્ય લાવી પોતાના કુટું-
બનું પોપણુ કરતો હતો. તેને એક રાધા નામની દીકરી
હતી. તે ઘણીજ શ્વવંત શીજવંત ને પોતાના આપના
ધધામાં કુશળ હતી. ને ઠગ વિદ્યામાં પોતાના આપને મદદ
ગાર હમેશાં રહેતી હતી. તેની ખીદમતમાં ગુણુસુંદરી,
નાદમંજરી, મિથ્યામતી એવી ત્રણ દાસીઓ પણ હતી.
તે દાસીઓ તેની ખીદમત ઉદાવતી ને તેની ઠગાઈમાં તન
દઈ સાલ્લતા દેતી હતી. તે રાધાનું લગ્ન તેના આપે
નહી કર્યું હતું. કારણ કે તે તેને છોકરા તરીકે જાણી ખીજા
ને ત્યાં મોકલવામાં લાનીકારક જાણતો હતો. વળી તે રાધા
એજ લગ્ન કરવાની ના પાડી હતી. પછી થોડા અરસામાં
તે રાધા તેના આપની સર્વ વિદ્યા જાણી ગઈ. રાધાની

ત્રીશ વર્ષની ઉંમર થઇ તે વારે તેના બાપે સ્વર્ગ વાસ કર્યો. તેની પાછળ તે રાધાએ મોતાનો બાપ તામીચો હોવાથી ક્રીયા, પાણીમાં સર્વ ધન ખર્ચ કરી દીધું. બાકી થોડું ધણું દ્રવ્ય રહ્યું હતું તે તેણીએ બેઠાં બેઠાં ખાઈ ખુટ્યું. બ્યારે કાકા પડવા લાગ્યા ત્યારે તેણીને તેની દાસી આંચે સલાહ આપી કે હવેતો પોતાની ક્રીયાઓ ફેલાવો તો રોટલા ભેગાં થઇએ નહીં તો વિના મોંતે જમપુરી દેખવી પડશે. રાધાએ પોતાની દાસીઓની સલાહ ઉત્તમ જાણી પોતાના શહેરમાં ઠગ વિધાની ઘાત લગાવવા નક્કી વિચાર કર્યો. ને શુભ મહુતંજોઈ વિધાનો વિસ્તાર કરવા નીકળી પડી ને ગામના મહોદ્દે મહોદ્દા તથા ગલી ગલીથી વાકીફ થઇ ગઇ.

રાધા જે મકાનમાં પહોંચે, ત્યાં જે ચાર રમણીયોના છુંડમાં બેસી ધરતો તમામ ભેદ જાણી લેતી. અને પછી લાગ જોઈ પોતાના માણસોને ત્યાં લઇ જતી. અને તમામ માલ તથા જણસ બાવ લઇ જતી. બ્યારે જે પ્રભાણે કરતાં એક અદવાડીઉં વીતી ગયું ત્યારે ધીમે ધીમે શહેરના તમામ માણસો રાધાના પંજનમાં ફસી ચુક્યા. અને રાધાથી સારી રીતે વાકીફ થઇ ગયા ત્યારે લાચાર થઇ રાજની ખીદમતમાં પહોંચ્યા ને રાધાનાં સર્વે હાલ જાહેર કર્યા. બસ એટલું સાંભળતાંજ રાજ રાધા ઉપર ગુસ્સે થયો ને હુકમ કર્યો કે તેને પકડી કેદ કરો. આ વાત આખા શહેરમાં જાહેર થતાં રાધાએ સાંભળી તેથી તે પોતાના ઘરમાં છાની રહી ને કાઢને હાથ ન આવી.

પરંતુ કોટવાળા ઉપર રાજનો સખત હુકમ રાધાને પકડવાનો હતો. તેથી તેણે પેરવી કરી ધણી મહેનતે રાધાને પકડી અને રાજની ખાસે લઇ ગયો. ગામના ધણા સોકોની દુરિયાદથી રાજ રાધાપર ગુસ્સે થયેલો હોવાથી એકદમ તેને ફાંસીનો હુકમ કર્યો. પરંતુ કારભાર

રીઓ તથા બીજા અહોદ્દારોએ અરજ કરી કે સ્ત્રીને
 મારી નાંખાવવામાં આપની અપકીર્તિ થશે. માટે મુનાસબ
 છે કે તેને આપણી હદપાર કરવી. રાજાને પણ આ સલાહ
 પસંદ પડી તેથી રાજાએ તે રાધાના કુલ માણસો
 સાથે રાધાને હદપાર પહોંચાડી દીધી. રાધા તે રાજાની
 સરહદ છોડી વડોદરા શહેરમાં દાખલ થઇ અને શહેરની
 બહાર એક મકાન બાંટ લીધું ત્યાં પોતાની લુંડીઓ સમેત
 રહેવા લાગી. પછી થોડા દિવસ સુધી
 એવી રીત રાખી કે હરરોજ ખુરખો પેરી
 શહેરની ગલી કુંચીઓમાં ફરતી. એ પ્રમાણે કરતાં થોડા
 અરસામાં તમામ બજાર તથા ગલી કુંચી તથા મહોલ્લાથી
 સારી રીતે વાકેફ થઇ. પછી એક દિવસ ઉમદા પોશાક
 પહેરી અને તે ઉપર ખુરખો ઓઢી ફરવાને વાસ્તે નીકળી
 અને એક મહોલ્લામાં ઘણાંજ ઉમદાં મકાન હતાં ત્યાં
 પહોંચી અને એક મકાનનું બારણું ઉઘાડું દેખી તેની
 અંદર જોયું તો તે મકાન અંદરથી ઘણું રમણીય
 તથા રંગોથી શુશોભીત છે. ને તેની અંદર એક ઓ-
 ઠલો છે. તેની ઉપર ગાલીઓ બીછાવેલો છે. તેના ઉપર
 ગાદી તકીઆ મુકેલા છે. તેના ઉપર એક ખુબ
 સુરત સ્ત્રી અમુલ્ય પોશાક પેહેરી બેઠેલી છે. તેનું
 રૂપ એવું તો દીપાવડું છે કે અંધારી રાત્રીએ નીકળી
 હોય તો તેના મુખારબિંદના તેજને જોઇ ગમે તેવો ચતુ-
 ર પુરૂષ તેને અંદર ઉગ્યો માનીલે. આ પ્રમાણે સર્વ
 તજવીજ જોઇ તે મકાનની અંદર દાખલ થતા પહેલાં
 રાધાએ તે ગલીમાં જે છોકરાં રમતાં હતાં તેમને પુછી
 જોયું કે આ ઘર કોનું છે ? તે છોકરે જવાબ દીધો કે
 તે ઘરનો ધણી હૈદરાબાદનો મોટા વેપારી હતો તે
 થોડા મહિના થયાં મરણ પામ્યો છે. ને તેના ઘરમાં
 ફક્ત એક યૌદ વર્ષની છોકરી છે ને તેજ તેની વારસ છે.

આ પ્રમાણે વાકેફ થઈ રાધા તે મહાનમાં દાખલ થઈ. અને ધીમે ધીમે ઓટલા સુધી પહોંચી અને બેઠેલી સ્ત્રી-ને જે શ્રી કૃષ્ણાં કહ્યાં. તેણીએ તેને સામે જે શ્રી કૃષ્ણાં કહ્યાં. પછી રાધાએ કહ્યું કે એ માણ આપનું શું નામ છે. ને આપનું પધારવું મારા ઘરસુધી શા કારણ-થી થયું ? રાધાએ ઘણી આશિષ દઈને કહ્યું કે તમે મને નથી ઓળખતાં પણ હું તો તમારે ઘણીજ નજીક સગી છું. પણ તમારા આપથી મારા ઘણીને તકરાર થઈ ગઈ હતી તેથી મારું આવવું જવું બીલ-કુલ બંધ થઈ ગયું હતું. પછી હું તે શહેરથી કાઢીઆ-વાડના મુલકમાં ચાલી ગઈ હતી. તે હમણાં પાછી આવી છું. અહીં આવ્યા પછી જ્યારે સાંભળ્યું કે તમા-રા પીતાજીએ સ્વર્ગ વાસ કર્યો છે. તેમનો વારસો ભોગવવા ફક્ત તમનેજ મુકેલાં છે. તે સાંભળી મને ઘણી દીલગીરી થઈ ને લાંથી તમને દીવાસો આપવા બેઠઠક ચાલી આવી. સુરજળાએ આ હાલ સાંભળી તે રાધાની ઘણીજ પરાણા ચાકરી કરી અને કહ્યું કે તમે મારી મા ને કેકાણે છો. તમે મારા ઉપર મોટી કૃપા કરી કે, દુઃખ વેડીને મારી ખખર પુછવા આવ્યાં. પછી ખાવાની ખટપટ કરી રાધાને જમાડી. રાધાએ પોતાની ચાપલુસી જળ્યા-નથી સુરજને પોતાના વસમાં કરી લીધી. પછી સાંજ પડવા આવી એટલે સુરજની પાસેથી રાધાએ ઘેર જવાની રજા માગી. તે વખતે સુરજળાએ રાધાને કહ્યું કે તમારી મોહનત તથા લાયકી તથા વૃદ્ધાવસ્થા દેખતાં હું તમને બીલકુલ રજા આપવા ચાહતી નથી, પણ લાચારી એટલીજ છે કે તમે તમારા ઘરના માણસોથી દૂર રહેવા નથી ઈચ્છતાં પણ મેહરબાની કરી એક બે દિવસે દરશન દેતાં રહેજો. રાધાએ જવાબ દીધો કે તમે બરોસો રાખો. હું હમેશાં તમારી પાસે આવીશ એવું કહી

તે પોતાને ઘેર ગઈ. બીજે દિવસે પાછી સુરજબાને ઘેર જઈને શીખામણની વાતો કરી તેને પોતા ઉપર મમતા અધિક વધારવાની કાશીશ કરતી રહી એમ કરતાં ત્રીજે દિવસ થયો. તે દિવસે રાધા સુરજબાને ઘેર જઈ પોતાની શીકલ નિહાયત બિગાડી સુરજબાની સામે આવી બેઠી. તે જોઈ સુરજબાએ રાધાને તે પ્રમાણે ઉદાસ થવાનું કારણ પૂછ્યું, તે વારે રાધાએ રોવા શરૂ કર્યું. તે જોઈ સુરજબા ગભરાઈ અને મોહોળતાની સાથે પૂછ્યું કે માણ એવું તે શું દુઃખ તમારે શિર પડ્યું છે, કે આ પ્રમાણે ફાટી ફાટીને રડો છો. મારાથી બને એવી કાંઈ વાત હોય તો તમારો રંજ દૂર કરું. તેમ હોય તો કહો તો હું જરૂર તમારી સેવા બજાવીશ. રાધાએ તે સાંભળી કહ્યું કે જે ચાતનો મને રંજ તથા ગમ છે તે એવો નથી કે તમારી આગળ પ્રગટ કરું. સુરજબાએ ઘણીજ આજીજની સાથે પોતાના રોગનું દર્દ કહ્યું, કે તમારા સર્વ દુઃખનું વૃત્તાંત મારી આગળ કહો. પછી રાધાએ સુરજબાના કાનમાં કહ્યું કે એ મારી ખ્યારી હીકરી હપ્પીકત તો એટલીજ છે કે એથી દિવસે જે વારે તમારી પાસે હાજર થઈ હતી તે વખતે મારો ખ્યારો પુત્ર કે જેની સુરત એટલી તો ચમકીલી ને સોહાવની છે કે સુરજબા પણ બે ઘડી ઝાંખો થઈ બચ તે મારી સાથે આવેલો હતો. તેણે તમને જોયાં છે તે વખતથીજ ગાંડા જેવો બની ગયો છે. ને તે નથી ખાતો કે નથી ખીતો કે નથી કાંઈ સાથે કાંઈ વાત કરતો ને ચોધાર આંસુથી રોયાં કરે છે. મેં તેને ઘણી ઘણી રીતે પુછી જોયું પણ કાલ સુધી તેણે કાંઈ પશ્યું ન કહ્યું પણ બ્યારે આજ મેં એનો અંત લીધો ત્યારે તેણે સર્વ હાલ કહ્યા. તે વારે મેં કહ્યું કે તે ખ્યાલ તું છોડી દે ત્યારે તે કહે કે જો તું મને જીવતો ચાહે તો ફક્ત મારે એટલીજ જરૂર છે કે એક વખત મને તે નાજનીનું મોં સારી રીતે દેખાડ કે પછી થઈ ચુક્યું. હું બીજું નથી ચાહતો.

આ પ્રમાણે તેનું બોલવું સાંભળી મારા
 તો બદનમાંથી જીવ નાસવાની તૈયારી કરતો
 હતો. કારણકે જે વાત તેની હતી તે તમારી આગળ કહેવામાં
 મને ધણીજ સરમ હતી. શું મારી તાકાત છે, કે તમારી
 આગળ મારાથી કહેવાય કે તેની ઉમેદ પૂરી કરો.
 એક હકીકત એ છે કે તમે આવાં ખાનદાન વાળાં થઈને
 જે પુછતાં નહીં અને સોગંન ન ખવડાવતાં તો ઈશ્વર
 જાણે છે કે કોઈ તરેહની હરકત તેના ઉપર કેમ ન ચુબરતી.
 ખરેખર આવી વાત તમારી રૂબરૂ જખાન પર ન લાવતી.
 એટલુંજ કહી રાધા બહુ રોવા લાગી. સુરજખાએ
 કહ્યું કે હે માજી તમે આવી ન જીવી વાત પર કેમ રોવા બે-
 શી ગયાં. મારું એમાં હું જવાનું છે અગર તેને ફક્ત મારી
 શિકલજ દેખવા અરજ છે. તો તેમાં મારું શું બીગડવાનું છે.
 રાધાએ કહ્યું શાખાશ છે ઈશ્વરને કે તેણે તમને આ પ્રમાણે
 નેક મીઠાન અને મુરવતી પેદા કર્યાં. મારી જખાન તમારી
 તારીફ કરવાને અશક્ત છે. હવે તમે ઉઠો અને ખુરખો ઓઢી
 મારી સાથે ચાલો. કેમકે સાડું કામ કરવામાં વાર નહીં કરવી.
 શ્રી માલૂમ કે તેની અત્યાર સુધીમાં શી દશા થઈ હશે.
 સુરજખાએ ગણેશ પરમેશ્વર એમ કહી ધણેજ સરસ પોશાક
 પેહેરી માથાથી તે પગ સુધી ધરાણું પહંરી ઉપર ખુરખો ઓઢી
 રાધા સાથે ચાલી નીકળી. રાધા મકાનમાંથી
 નીકળી. બજાર તરફ રવાને થઈ. અને ચોતરફ
 નજર ફેલાવતી જતી હતી. જ્યારે શહેરની મધ્યમાં
 મોટા બજારમાં પહોંચી. ત્યાં જોયું તો એક સરાફનો જવાન
 ખુબ સુરત છોકરો બેઠો બેઠો પોતાના કામમાં મગ્ન દેખ્યો.
 તેવારે રાધાએ સુરજખાને કહ્યું કે તમે જરા અહીં ઉભાં
 રહો. હું જરા વારમાં આવું છું. એમ કહી પેલા સરાફના
 છોકરા પાસે જઈ આશીશ દઈ કહ્યું કે હું તમને કાંઈ વાત
 પુછવા ઇચ્છુ છું. છોકરો તેને એક બાજુ લઈ જઈ કહે છે કે

માણ કહો શું કામ છે. રાધાએ કહ્યું કે માધ હું હૈદ્રાબાદની રહીશ છું. અને મારી એક સુરજખા ઘણી ખુબ સુરત ચૌદ વર્ષની છે તે તથા હું બંને કાલ આ બજારમાં થઈ નીકળ્યાં તે વખતે તેણીએ તમને જોયા તે વખતથી તેનું દિલ તમારી ઉપર આશક થઈ ગયું છે. ઘરમાં તેને કાંઈ કામ કાજ સુજતું નથી. ને મારો જીવ ખાધ ગઈ કે તેજ પુરૂષને મને દેખાડ તેથી તેને હું મારી સાથે બજારમાં લાવીશું. ને તે તમારી પાસે રહેવા ચલાય છે. તમને આવાત કહેવી તે મારી સરાસર બેવકુફી છે. પણ શું કરું તે મને અસાધ્ય પ્યારી છે. તેના સિવાય મારે બીજું ફરજદ નથી. હવે મારી તથા તેની જીંદગી તમારે હાથ છે. છોકરે તેની સર્વ હકીકત સાંભળી કહ્યું કે મારે તે વાતની ક્યાં ના છે. હું હાજર છું. રાધાએ કહ્યું કે મારી સાથે ચાલો. તેણે કહ્યું ધણું સારું એટલું કહી તેણે પોતાની દુકાન બંધ કરી અને બે તોડા મોહારોના કે જે દુકાનમાં તેની પાસેજ હતા તે લેઈ રાધાની સાથે ગયો. આગલ આગલ રાધા ને પાછળ પાછળ સરાફનો છોકરો તે બંને સુરજખાની પાસે ગયાં. પછી ત્રણે જણે એક ગલીમાં પહોંચ્યાં. ત્યાં રાધાની નજરે એક ધોખીનું મકાન પડ્યું તે મકાનને બે બારણાં હતાં. બાહારના બારણામાં ધોખી બેઠેલો હતો તેની પાસે રાધાએ જઈને કહ્યું કે મારો છોકરો ને તેની વહુ જે મારી પાછળ આવેછે તે સવારનાં શહેર જોવા નીકળ્યાં છે. ને બપોર થવા આવ્યા છે. ને તાર કાંઈ નુકશાન ન થતું હોય તો હમે થોડી વાર તારી દુકાનમાં આરામ લઈએ અને કાંઈક ખાવું ખાઈ લઈએ. તને તેના અવેજમાં એક રૂપિયો ધનામ આપીશું. ધોખીએ કહ્યું માણ મારું મકાન હાજર છે, આપ બેતકલીફ આરામ કરો અને જે કાંઈ કહો તે આપને સારું ખાવાનું લાવી આપું. રાધાએ તેને એક રૂપિયો આપી કહ્યું કે બજારમાંથી ખાવાનું લઈ આવ તેની સાથે એક રૂપિયો ધનામનો પણ આપ્યો.

પછી ઘોખીએ પોતાના મકાનની કુચી રાધાને આપી અને પોતે બગ્ગરમાં ખાવાનું લેવા ગયો.

રાધાએ પેલા સરાફના છોકરાને તથા સુરજબાને કહ્યું કે અહીંથી મારું મકાન દુર છે. વળી તાપ સખત પડે છે. તેથી બેતર છે કે આપણે થોડી વાર અહીં આરામ લઈએ. મેં ઘોખીની સાથે ખાવાનું પણ મંગાવ્યું છે. તે બાધા પછી ગરમી કમ થયા પછી આપણે જઈશું. પેલાં બંને જુવાનીના જ્ઞેશમાં બરપુર હતાં. અને તે બંનેના દિલમાં કામદેવે પોતાનો અમલ પ્રવેશ કર્યો હતો. અને રસ્તે ચાલતાં મોખત પણ થઈ ગઈ હતી. અને તે કામદેવના અગ્નિથી બળી રહ્યાં હતાં. તેમણે તે વાત કમુલ કરી. રાધાએ તે બંનેને અંદરના મકાનમાં બેસાડી કહ્યું કે તમે તમારાં લુગડાં કાઢી અહીં અચ્છી તરેહથી આરામ કરો. તેમણે કહ્યું તમે દૂરસ્ત કહો છો પછી તેમણે પોતાનાં તમામ લુગડાં તથા ઘરેણું ઉતારી રાધાને હવાલે કર્યું. અને બંને પોતાના કામાનિને શાંતિ આપવાને મસરફ થયાં. તે વારે રાધાએ કમાડ બંધ કર્યો અને પોતે ગાડી, ઘોડું કે ઉંટનું ભાડું કરવાની શીકરમાં રહી કે કોઈ જાતનું ભાડું મળે તો આ સર્વે લુગડાં તથા ઘરેણું તથા મહોરોની ચેલીઓ લેઈ રવાને થઈ જઈ એટલામાં ધધિર કૃતિથી એક જાટવાળો પોતાનું જાંટ લઈ તેજ રસ્તે થઈ જતો દેખાયો. રાધાએ તેને હાંક મારી બોલાવ્યો. ને કહ્યું કે તું જાંટ ભાડે આપે તો મારે મારો સામાન બીજે ઘેર લઈ જવો છે. તે તેના ઉપર લાદી લઈ જઈ. અને તેનું ભાડું પણ નક્કી કર્યું. તેણે ભાડું નક્કી કરી જાંટ તેને હવાલે કર્યો. રાધાએ સર્વે જણસમાવ તથા લુગડાંલતાં જાંટ ઉપર નાંખી કુચી પેલા જાટવાળાને સોંપી કહ્યું કે તું અહીં બેસજો. કોઈને અંદર પેસવા દઈશ નહીં. હું આ સામાન નાંખી હાલ આવું છું. અને તારું જાંટ તથા ભાડું તને ચુકાવી આપુ છું. તેમ કહી જાટવાળાને સાં બેસાડી

તે રવાને થઈ ગઈ, અને પોતાને ઘેર જઈ તમામ ધોળીનાં તથા સુરજનાં તથા સરાફનાં છોકરાનાં લુગડાં તથા ધરણું તથા મહોરો ઉતારી દેકાણે કરી દીધી. થોડી વારે ખીયારો ધોળી બજારથી આવ્યાં લઈ આવ્યો. પછી જુએ છે તો ત્યાં રાધાનો પત્નો અને લોકોનાં લુગડાં જે ધોવાને લાવેલો તે દુકાનના બહારના ભાગમાં હતાં તે પણ નથી અને એક માણસ ત્યાં બેઠેલો છે. ધોળીએ પેલા માણસને લલકારી કહ્યું અરે તું કોણ છે એ ખટકે મારી દુકાન પર બેઠો છે. અને જે ઝોરતે મને આવ્યાં લેવા મોકલ્યો હતો તે ક્યાં છે અને અહીંયાં જે મારાં લુગડાં પડ્યાં હતાં તે ક્યાં ગયાં ? ઉઠવાને કહ્યું બજાર તું કોણ છે, કે દુકાનની અંદર વિના પુછે પેસે છે. મને તે સ્ત્રી મકાનની કુંચી આપી તેનો સર્વ સામાન જિંટ પર નાખી લઈ ગઈ છે. ને કહ્યું છે કે મારા મકાનમાં કોઈને પેસવા દઈશ નહીં. આટલું સાંભળતાંજ ધોળી કાજો પીજો થઈ જઈ ઉઠવાનાને કહેવા લાગ્યો કે અરે ના લાયક આ મકાન માફ છે. તું કોણ છે એમ કરતાં બંને જણ ગાળા ગાળી ને મારા મારી પર આવી પડ્યા ને સોર ગુલ મચ્યો. ત્યારે અંદરથી જુવાન સરાફ ને સુરજ બંનેએ જાણ્યું કે ધોળી તથા ખીજો કોઈ બહાર રહ્યા છે, સરાફ ધોળીને બોલાવ્યો તેણે કમાડ જે બંધ હતો તે ખોલ્યાં તો જુ' દેખે છે કે જવાન સરાફ તથા સુરજ બંને નાગાંપુગાં છે. પછી ધોળી સરાફને લપટાઈ ગયો. અને કહ્યું કે હરામખોર પેલી તારી મા મારાં સર્વે લુગડાં લઈ ક્યાં ગઈ છે. ને હું તને શહેરના હાકીમ પાસે લઈ જઈશ તમે મારી સાથે અજબ તરેહનું સજ્જક કર્યું. ઉઠવાનાએ સાંભળ્યું કે પેલી જિંટ લઈ જનારી આ છોકરાની મા છે. તેથી તે પણ તેને લપટી ગયો. અને કહ્યું હરામખોર માફ જિંટ લાવ નહીં તો તને હલાક કરીશ. સરાફે કહ્યું તમારી અક્લ મારી ગઈ છે. તે ઝોરત હરગીજ મારી રીસ્તેદાર નથી પણ આ સુરજની

મા છે. સુરજે યુમ પાડી કહ્યું કે વાહ વાહ આ પ્રમાણે
 છુકું ખોલો છો. તે મારી માતો હોયજ નહીં એતો આ સરાઈની
 મા છે. પછી સુરજે ગુસ્સે થઈ ખીજી જીવાનની ઉપર
 તહોંમત મુક્યું કે તમે મારું ધરાણું અને ધણોજ ચઢતો
 પોશાક લઈ ગયા. જ્યારે આ પ્રમાણે તે ચારે જણ
 આપસમાં લઢવા લાગ્યાં, ત્યારે તમાસો જોવા આવેલા
 માણસોએ જાણ્યું કે આ સર્વે ફરેજ છે. ને તે ફરેજ
 ફરવા વાળી રાધાજી જણાય છે. બાકી ખીજી કાંઈનો
 કાંઈ કસુર જણાતો નથી. એ હરામ જાદીએ સર્વેને બરાબર
 રોવડાવ્યાં છે. પછી સર્વેના મનમાં આવ્યું કે હવે અપણે
 સઘળાં વડોદરાના રાજાની કચેરીમાં જઈ સર્વે હકીકત
 જાહેર કરીએ. તેમનામાંથી ધોખી તથા જાંટવાળો
 તથા જીવાન સરાઈ ત્રણે જણે રાજાની રૂબરૂ હાજર થયા
 અને પોતાનો હાલ અતીથી ઇતી સુધી જાહેર કર્યો.
 પેલી સુરજી હાજની અધકથી પોતાના મકાન પર ચાલી
 ગઈ. આ સાંભળી રાજા ધણો ગુસ્સે થયો અને શહેર
 કાઠવાલને હુકમ કર્યો કે ઓરતનો પત્તો લગાડી મારી
 સામે હાજર કરો હકીકતમાં તે ઓરત પુરી શિક્ષા પાત્ર
 છે. અને શહેરમાં કુંડી શીટાઓ કે જે પુરુષ યા સ્ત્રી
 તે સ્ત્રીને પકડી લાવશે કે પકડાવશે તેને બે હજાર રૂપિયા
 ઇનામ આપવામાં આવશે. રાધાએ આ વાત જાણી
 ત્યારે ખોફને મારે પોતાના મકાનથી બહાર નહીં નિકળી.
 પણ થોડા દિવસ ગુજ્યા પછી તે રાધા સ્વચ્છ પોશાક
 પહેરી હાથમાં માળા લઈ શહેરમાં ફરવા નીકળી. તેવામાં
 દૈવયોગથી જીવાન સરાઈ તથા ધોખી તથા જાંટવાળો
 તેની શીરાગમાં ફરતા હતા. જોમનેજ તે રાધા ઓચિંતી
 સામેજ મળી ગઈ. તેવીજ તેમણે તેને ઓળખી લીધી.
 તેજ વખત તેને પકડી રાજમંચન તરફ લઈ ચાલ્યા.
 જ્યારે તેઓ જનાના મેહલની દોઢીના (દરવાજા)ના નજીક

'મહોબ્યા, તે વખતે રાધાએ કહ્યું કે મને પેશાબની હાજત
 થઈ છે. ને હું તમારી સામેજ આ દોઢીની એક બાણુના
 ખુણામાં પેશાબ કરી આવું છું. તેમણે કહ્યું શી શીકર
 છે હમે તારી તાલાશને માટે દોઢી આગળ બેશીએ છીએ
 તું જલદી આવ, રાધાએ કહ્યું તમે તમારું પીઓ
 હું તો આ આવી. એમ કહી તે તો સીધી રણુવાસમાં
 રાણીઓ પાસે ચાલી ગઈ. રાણી સાહેબે તેનો સ્વચ્છ
 પોશાક તથા હાથમાં માળા દેખી કહ્યું કે તમે કાણ છો
 રાધાએ કહ્યું એ રાણી સાહેબ મારાં બાલ બચ્ચાં ઈશ્વરે
 લઈ લીધાં તેમ મારો પુરુષ પણ ઈશ્વરની ખીદમતમાં
 ગયો. મને વારસામાં મારા પતિએ ધણોજ પૈસો ટકો
 આપેલ હતો, પણ હું દિલની ધણીજ દયાળુને ધર્મશીલ છું.
 ને ઈશ્વર ભક્તિમાં લવ લીન થઈ પૈસાનો મોહ નહીં કરતાં
 સર્વે ધન ધર્માદા કરી ચુકી. હવે મારી પાસે ફક્ત ત્રણ
 ગુલામ શિવાય કાંઈ બચત રહી નથી. વળી મારે જત્રા
 કરવા જવું છે. વળી પાસે કાઠી એક રહી નથી. તેથી
 હું આપની ખીદમતમાં એ કારણથી આવી છું કે આપ
 મારી વતીથી રાજજી સાહેબને સીકારસ કરી મારા ગુલામોને
 રાજમાં ખરીદી સેવા સારું ચરજ કરશો તો મુજ ગરીબનું
 કામ થશે. ને હું જે દેવ દર્શન તથા ખરચ ધર્માદા વગેરે
 કરીશ તે પુન્ય આપનુંજ છે. આ પ્રમાણે રાધાના
 આપણુથી વેણે રાણીના મનને આકર્ષિત કરી લીધું. તેથી
 રાણીએ પોતાની દાસીને રાજજીને બોલાવવા સારું મોકલી.
 દાસીના કહેવાથી રાજજી તુરત રણુવાસમાં આયા. તેમને
 રાણીજીએ સવિનય રાધાની સર્વે હકીકતથી સચેત કર્યા.
 તે સાંભળી રાજજીને પણ રાધા ઉપર કંઈલા આવી ને
 રાધાને કહ્યું કે એ ત્રણે ગુલામોની અસલી કીમત શી
 છે. ને હાલ કેટલા રૂપીઆમાં આપવા મંજુર છે. રાધાએ
 હાથ જોડી અરજ કરી કે ગરીબ પરવર જ્યારે મેં તેમને

ખરીદા સારે પાંચહજાર રૂપિયા આપ્યા હતા. તે વારે તેઓ બીલકુલ નાદાન હતા. તેમને મેં ઘણી મેહેનતે ઉછેરી તેમના ધંધામાં પ્રવીણ કર્યા છે. પરંતુ હવે મારે એવો અવસર આવ્યો કે તેમને મારી નજરથી દૂર કરવા પડેછે. અરે તે મારા કાળજની કોર છે. વળી તેઓને પ્યાર મારા ઉપર અત્યંત છે. પરંતુ શું કરું હવે મારી જતી જાનજાતી છુટી, ઈશ્વર ભક્તિ કરવાની છે. તેથી આપને પણ હજાર રૂપિયામાં આપવા કમુલક્ષ્યું. સારે રાત્રીએ દયા લાવી તેને કહ્યું કે ડોશી તને કસર નહિ દેખે તારે જે પાંચ હજાર રૂપિયા લાગ્યાછે તેજ તને આપીશું. એમ કહી ચાકર પાસે પાંચ હજારના તોડા મંગાવી રાધાને હવાલે કર્યો તે વારે રાધાએ રાત્રીને કહ્યું કે તે ગુલામોમાં ધોખી પોતાના કામમાં તથા સરાકનો છોકરો તેના કામમાં તથા ઉઠવાજો પણ તેના કામમાં તદ્દન કાબીલ છે. આપ તેઓથી દરીઆફત કરી લેશો. આ સાંભળી રાત્રી દરવાજાપર જ્યાં પેલા ગુલામો હતા તેમને તસલ્લી આપવા તથા તેમના હુન્નરની ચોકશી કરવા ગયો. સારે રાત્રીએ રાણીજીને કહ્યું કે તે ગુલામો આગળ થઇ હું નીકળીશ. સારે તેઓ મારો પીછો છોડવાના નથી. કારણ કે મારી ઉપર તેમની ઘણીજ મમતા છે. તે કારણ આપ આપનો પોશાક તથા કાંધ ધરાણું મને આપો કે તે પહેરીને તેમની આગળ થઇને નીકળું તો પણ તેઓ મને નહિ જાળમે ને મારી સાથે આપની દાશીને મોકલો કે હું ઘેર પહોંચી આપનો સર્વે પોશાક તથા ધરાણું તેણીને આપીશ. આ વાત રાણીજીએ મંજૂર કરી પોશાક વગેરે આપી દાશીને તેની જોડે મોકલી. રાધા દાશીને લઇ ગુલામો તથા રાત્રીજીની સનમુખ થઇ બજારને રસ્તે ચાલતી થઇ, રાત્રીજી પેલા ગુલામોને કહેવા લાગ્યા કે તમે શો શો હુન્નર જાણો છો.

ત્યારે તે સોઢો જે જે હુમર જાણતા હતા તે રાજાને કહી
 ખતાવ્યા. ત્યારે રાજાજીએ કહ્યું કે જુઓ તમને તમારી
 સેઠાણીએ હમારે ત્યાં ગુલામ ગીરીમાં વેચ્યા છે. હમો તમને
 સારી રીતે ખીજી ગુલામોથી પણ રાખીશું. તમને કોઈ તરેહની
 અડચણ નહીં પડવા દઈએ ને તમો ખોતાનું કામ જાણી
 સરકારી કામ તન દેહીથી કર્યા કરજો. આટલું સાંભળતામાંજ
 પેલા ત્રણે એક સાથે બોલી ઉઠ્યા કે હજુર તે કોશી તો
 હમારી ચાર છે. તેને શિક્ષા કરાવવા તથા હમારો સરસામાન
 હમને પાછો મળવાને માટે હજુરમાં લાવ્યા છીએ, હમો કંઈ
 તેના ગુલામ નથી તેતો ઠગણી છે. આપને પણ ઠગી ગઈ
 ને રાણીજી પાસેથી પણ હાથ મારી ગઈ હશે. જરા રણવાસમાં
 ખખર તો કરાવો. આ સઘળી વાત સાંભળતાં રાજાએ રણવાસમાં
 તપાસ કરવા ચાકરને મોકલ્યો. પેલી રાધાએ શુંકર્યું કે જે
 દાસી સાથે હતી તેને રસ્તામાં પૂછ્યું કે તને રાજ્યમાં સુખ
 છે કે દુઃખ દાસીએ કહ્યું માજી હમારા જેવી દશા કોઈની
 ન હશે. ત્યારે રાધાએ કહ્યું કે તું કહેતી હોય તો હું તને
 એક શેઠને ત્યાં અત્યંત સુખમાં નાખુ કે તે તને ખાવા પીવાથી
 તથા કપડા લતાથી કોઈ વાતે દુખી નહીં કરે તે તો
 માણસનો ભુલારો છે. તારી આકરી તે ઉભટો કરશે. તારે
 તેની નહીં કરવી પડે. આ પ્રમાણે તેની મીઠી વાણીથી
 દાસીએ કહ્યું માજી તે પ્રમાણે હોય તો મને તેને ત્યાં રખાવો
 હું આપનો ઉમ્મરબર ગુણ નહીં ભુલુ. પેલી રાધા તે દાસીને
 લઈ જઈ એક સોદાગરને ત્યાં એક હજાર રૂપીઆમાં વેચી
 ત્યાં તે દાસીને મુકી ચાલતી થઈ ખોતાને ઘેર જઈ સર્વે
 રોકડ તથા કપડું લઈ દેઝણે કરી દીધું. પેલી રાણીજીને
 આકરે પુછ્યું ત્યારે રાણીએ રાજાને બોલાવી લીધા. ત્યાં
 ખતે જણ રાધાની આ પ્રમાણે ડગાઈ બેઠ પેટ પાકી
 જાય તેમ હસવા લાગ્યાં અને રાણીએ કહ્યું કે આપજ
 ડગાયા છે તેમ ન જાણશો મારા પણ માથે હાથ ફેરવ્યો છે. મારો

પણ જે હમણાંજ ઘણાકીન્મતી પોશાક આપે બનાવરાવ્યો હતો તે તથા ધરાણું લઈ ગઈ છે. વળી દાસીને પણ રાથે તેડી ગઈ છે. તે ફાણુ જાણે દાસીની પણ શી દશા કરશે. પછી રાગ્નજી કચેરીમાં આવી બેઠા ને ખીજા કામમાં લાગ્યા પણ ઘડી ઘડી રાધાની વાત યાદ આવતી તે વખતે દસતા. આ પ્રમાણે કારભારી, કારકુનોએ જોયું ત્યારે તેમણે અરજ કરી કે અન્નદાતા એવી શી વાત છે કે આપ તારમવાર એકલાજ હરયા કરો છો. ત્યારે રાગ્નજી તે રાધાની સર્વે હકીકત દરબાર કચેરીમાં કહી. તે સાંભળી સર્વે સભા-જનો ખડ ખડ ખડ હસવા લાગ્યા ને કહેવા લાગ્યા કે ખરે ખર આ તો કાઈ જાદુગર છે. આ પ્રમાણે ગામમાં તો લોકોને ભીખ નથી મગવતી તેની તપાસ કરી તે રંગને તો પકડી કેદ કરવી જોઈએ, નહીં તો ઘણો જુલમ કરશે. રાગ્નજી શહેર કાઠવાળાને બોલાવી સખત હુકમ કર્યો કે બને તેમ તેને જગદી પકડી અહીં હાજર કરો. તે શહેર-માં દુડી પીટાઓ કે જે તેને પકડાવશે તેને બે હજાર રૂપિયા દંનામ આપવામાં આવશે. એ પ્રમાણે હુકમનો અમલ કાઠવાળે કર્યો. ઘણી ઘણી તપાસ કરી છુપી પોલીસો, સ્વારો મકાને મકાનની તલાસ કરાવી પણ રાધાનો પતો ન મળ્યો.

ચોડા દિવસ પછી રાધા ફેર બગ્ગરના શિકાર માટે નીકળી. પણ ખુતી તગદીરથી શહેરના દરવાજા આગળ પેસો સરાફનો છોકરો તેને સામો મળી ગયો. અને તેને પકડી લીધી. પણ રાધાએ તેને ઘણી ખીક બતાવી તોપણ સરાફના છોકરાએ કાંઈ ગણકાર્યું નહિ. ને તેને કહેવા લાગ્યો કે આ વખત નક્કી જાણજો કે, તું જીવથી મારી જઈશ. રાધાએ જાણ્યું કે ધમકીથી કામ નહિ નીકળે ત્યારે આજીજી શરૂ કરી અને ઘણું ફરગરી કહ્યું કે અરે જવાન તારો મારા ઉપર શો

દાવો છે. તે જાહેર કર. મને કેદ કરવામાં તારે હાથ
 કાંઈ આવવાનું નથી પણ જો તું મારી સાથે બલાઈ
 રાખીશ તો હું પણ તારી જોડે નેકાબંધ રહીશ. જ્યા
 ન સરાફે કહ્યું કે મારે તારી બીજી કાંઈ જરૂર નથી
 ફક્ત મારાં લૂગડાં તથા એ હજાર મોહોરો મને પાછી
 આપ પછી તું તારે રસ્તે ને હું મારે. રાધાએ કહ્યું
 ધણું સાડું તમે મારી સાથે મારે ઘેર ચાલો. કે હું તમને
 તમારી વસ્તુઓ આપી દઉં. જવાન સરાફ તે સાંભળી
 રાધાની પાછળ પાછળ ચાલતો થયો. રાધા ગલી કુંચી
 માં ચાલતી ચાલતી નજર ફેલાવે છે. કે કોઈ સાડું
 મકાન મળે તો તેને ત્યાં તેનું કાટકું કઢાવું. એ વિચા-
 રમાં છે એટલામાં તેની નજરે એક પહોળા વાણું મકાન
 પડ્યું. જ્યાં તે ઉભી રહીને જવાન સરાફને કહે છે કે
 તમે તમારો દુસાસો મને આપો કે હું તેમાં તમારી
 મોહોરો તથા કપડાં બાંધી લાવું. તેનું ગંભીરામનું બો-
 લવું જવાનને ફેરબ નહિ લાગ્યું ને તુરત તેણે પોતાનો
 દુસાસો ઉતારી તેને સાંપી દીધો. રાધા ધરની અં-
 દર જઈ કમાડ પછવાડે સંતાઈ રહી અને અંદરથી
 હાંક પાડી કે એ સરાફ જવાન અંદર આવી તાને
 માત્ર લઈ જા. તે સાંભળી જવાન સરાફ ધરની અંદર
 ચાલ્યો ગયો. અને કોઈ માણસ ન દેખ્યું ત્યારે બીજા
 ઓરડામાં ગયો તે વારે રાધા ત્યાંથી અંપત થઈ ગઈ.
 પછી જવાન સરાફ અંદર જુવે છે તો સ્ત્રી બેઠેલી છે.
 ને તેનો ધણી પત્તંગ ઉપર બેઠો બેઠો હુકો પી રહ્યો છે.
 તે જવાન ઉપર ધરના ધણીની નજર પડતાંજ તેને ગુસ્સો
 આવ્યો કે આ કોઈ રંડી બાજ મારા ધરની ઇજ્જત
 લેવા સાડું મને નહીં જાણી અંદર આવેલો છે. તેમ
 જાણી હુકની નેહ કાઢી એકદમ પેલા જવાન સરાફને
 મક્કીને મારવા શરૂ કર્યો. મારતાં મારતાં તેની નેહ

તુડી ગઇ. ને હાથ પણ થાકી ગયા. સારે તેને બાંધી સરકારમાં લઇ જઇ હાજર કર્યો. ત્યાં પોતાનો તમામ હેવાલ જાહેર કર્યો. સારે રાજાજીએ તે ચોર સાહુકારને પુચ્છી બેયું ને તેણે જે રાધાની સાથે સહુક કર્યું તે પેલીએ તેને જે દગો દઇને પીટાઓ તે પણ જાહેર કર્યું. તેથી રાજાએ તેને ખીન ગુનેહગાર જાણી તેને રજા આપી કોટવાળના ઉપર ગુસ્સે થઇ હુકમ કર્યો કે આ જથી તને તારી નોકરીથી દૂર કરું છું. જ્યારે તું તે રાધાને પકડીશ સારે તારી નોકરી ઉપર દાખલ થઇશ.

આ સાંભળતાંજ કોટવાળના કાળજીમાંથી છવ તડકડવા લાગ્યો. ને જગે જગે સિપાઇ ઓના એવા સખત પહેરા એસાવા કે, તેઓની અંદરથી રાજાના માણસોને પણ નીકળી આવવું મુશ્કેલ પડે તે પોતે દીવ જનથી તપાસમાં મચ્યો. એવી તપાસ કરતાં એક અઠવાડીક નીકળી ગયું. શાણી રાધા ફેર પોતાનો પોશાક બદલી શિકારની ખોરાકમાં નીકળી. ગલી ગલીને કુંચી કુંચી ફરતી ફરતી એક આંધળા ફકીરના મુકામ પર આવી પહોંચી. તે આંધળો ફકીર એક ભેંતની ઓટમાં બેઠો બેઠો પોતાની એક ગોદડીમાં મહોરો બરી તેને શીવનો હતો. રાધા તેની પાસે ગઇ ને સલામ કરી. ફકીરે સલામનો જવાબ દઇ કહ્યું બાબા તુમ કોન હો રાધાએ મરદાની બોલીમાં કહ્યું કેમેં આપકે ગરીબ રહતા હું ઓર ઇસ બખતકી દરીયાહત કરનેકો આયા હું કે આપકો કુછ તકલીફતો નહીં હે ? ફકીર બોલ્યો બાબા મેરી એ-કેલી જ્યાનકો ક્યા તકલીફ મુઝેતો હોનો વકત હો રોટીકી જરૂર હૈ સો સુમેવસ્યામ શહેરમાં શીરકે ખુદાકે લાલોંસે લાતાહુ ઓર ઉનકો દુઆદેતાં હું મુઝે ઓર કોઇ તકલીફ નહીં હૈ રાધાએ તેની જોડે વાત કરતાં કરતાં ફકીરની ગોદડીને ઢંઢોલી તો માલુમ પડ્યુંકે આમાં

મહારો મરી છે. રાધા ફકીરની પાસે રાત્રી માગી પોતાને ઘેર આવી અને પોતાની દાસીઓને તે દાત્ર પ્રગટ કર્યો. ને કહ્યું કે દાત્ર તમે ત્રણે મારી સાથે ચાલો ને ફકીરને હસ્તરહસી સમજાવી આપણે ઘેર લાવ્યાં ને તેની મહારો હજમ કરી જઈએ.

પછી બીજે દિવસે સવારે રાધા પોતાની ત્રણે દાસીઓને લઈ ફકીરના મુકામ પર પહોંચી અને તેની પાસે જઈ કહ્યું કે બાપા જાન સલામ ફકીર ચમક્યો ને બોલ્યો કે કોણ છે. રાધાએ તથા દાસીએ કહ્યું બાપા જાન હમારા કસુર માફ કરો ચોર ધરતો ચલો. હમણે જડી તકસીર હુધ કે હમને આપકો નારાજ કીયા ફકીર હેરાન થઈ બોલ્યો કે હું તમને નથી ઓળખતો કે તમે કોણ છો ને શું બકો છો. હું તો એક બ્રહ્મચારી આઠમી છું. કદી પણ મેં ચોરતને આજ સુધી જોઈ નથી. તેમ કંઈ રીતે મને તમારો બાપ કરો છો ને મને લેવા આવીઓ છો. આ સાંભળી રાધા તથા તેની દાસીએ ખુમે ખુમ પાડવા માંડી તે સાંભળી ધણા તમાસગીર લોકો ટોળે મળ્યા. રાધા અને તેની દાસીઓ રડતી રડતી લોકોના આગળ કહેતી હતી કે જુઓ બાઈઓ આટલી ઉમરે તે હમારાથી નારાજ થઈને ધર બાર છોડી ચાલ્યા છે. હમે હમારો કસુર તેમની પાસે માફ માગીએ છીએ ને કહીએ છીએ કે છોર કછોર થાય પણ માતીતર ને આમ કરવું ઘટતું નથી. તમે ઘેર ચાલો થનાર હતું તે થઈ ગયું. ઘણું ઘણું સમજાવ્યા પણ માનતા નથી તેથી લોકોએ ફકીરને કહ્યું કે મીઆં પોતાના બેરાં છોકરાં પર એટલો ધુસ્સો નહીં કરવો જોઈએ ને તેમનો કસુર પણ માફ કરવો જોઈએ. ફકીરે કહ્યું કે બાઈઓ એ વાત સર્વ જુડી છે. મારે તેમને કંઈ સંબંધ નથી પણ ફકીરની વાત ઉપર કોઈને આડીન થયું નહીં.

સર્વે લોક એક સાથે બોલ્યા કે રાજા ખુશીથી
 તે ન આવે તો જળર નરતીથી લઈ જાઓ. પછી જ્યારે
 ફરી નજરું કે મારી વાત તો કોઈ માનતું નહીં
 હવે કાંઈ થઈ બેસવું તે કહેતી છે. તેમ વીચારી ઉઠી
 બેઠો થયો. ને રાધા તથા તેની દાસીઓને કહ્યું કે
 ચાલો હું આવું છું. પછી તે ફરીને દોરી ચાલીને
 સર્વ લોકોનો મોટો પાડ માન્યો ને ફરીને લઈ પોતાને
 ઘેર ગઈ. ત્યાં ફરીના હાથ ધોવડાવ્યા ને તેને સાર સરખ
 ખાવાનું તૈયાર કરાવી લાવી તેને પેટ ભરી જમાડ્યો. વધી
 સર્વે દાસીઓ સમેત સાથે રાધા તેની આકરીમાં મચી રહેતી.
 અને તેની ખાતર જરદાશ ઉઠાવતી એ પ્રમાણે ત્રણ દિવસ
 વીતી ગયા. જ્યારે દહાડે એક દાસીએ ફરીને કહ્યું. જાણ
 વડન મુઝકો અપને લીધે કુચ જવાહરાત ખરીદના હૈ. સો
 તુમ શેહરમેં જાકર ખરીદ કર લાઓ. ફરીને કહ્યું બેઠી હું
 આંધળો છું કેવી રીતે ખરીદ કરી લાવીશ. તેણીએ કહ્યું
 મારો મા તમારી સાથે આવશે અને જે જવાહરાત હમારે
 માટે પસંદ કરશે તેની કીમત નક્કી કરી હમને દેખાડવા લાવશે
 તેનાં જે જે હમને પસંદ આવશે તેની કીમત તથા જે પસંદ
 નહીં આવે તે જવાહરાત મારી માની સાથે પાછી મોકલવી ત
 તેવાત ફરીને ખીલકુલ ના પસંદ કરી. જલ્દીમાં જવાને ના કહ્યું
 પણ દાસીએ ન માન્યું. પછી લાચાર થઈ ફરીને એ વાત
 મંજુર કરવી પડી પછી રાધા તેને માટે ઉમદા પોશાક
 લાવી. ફરી તે પોશાક પોતાની ગોદડી ઉપર પહેરવા
 લાગ્યો. તે જોઈ રાધાએ તથા દાસીએ કહ્યું તમે તો
 અજમ તરેહના માણસ છો ને તમારો અક્કલ ગઈ દેખાય છે.
 આ ગોદડી ઉતારો ને જે આ પોશાક તમારે સાર જ
 તૈયાર કરાવેલો છે તે પહેરો ફરીને કહ્યું હું તો આ ગોદડીને
 ખીલકુલ દૂર નહિ કરું મને મારા પીરે જીવની જડી
 સમજીને ઇનામ આપેલી છે. તેને નાપાક હાથ નહિ લગાવવા

જોઈએ. દાશીએ કહ્યું તમે તમારા હાથે તે ગોદડીને, એ
 ખાખુએ મુકો. હમો કોઈને પણ તે ગોદડીને અડકતા નહિ
 દઈએ. લાચાર થઈ ફકીરને એ વાત પણ માનવી પડી. પછી
 ગોદડીને એવી ધીમેથી મુકી કે અંદરની મહોરોનો ખડખડા
 ટ ન થાય અને દાશીઓને તાકીદ કરી કે કોઈ પણ આ
 ગોદડીને લેશે તો તમારું નુકશાન થઈ જશે. બલકે જવથી
 જશે. દાશીએ કહ્યું તમે ખાતરી રાખો. ગોદડીને કોઈ ન-
 હિ લે. (મનમાં મહોરો લેશે ને ગોદડી ત્યાં પડી રહેશે.)
 એ પ્રમાણે વાત ચીત કરી ફકીર બાઈ રાધાની જો-
 કે બજારમાં ગયા ત્યાં ઝવેરીની દુકાને ખાસા ખાદશાહના
 શાહાગઢા જેવા તે તથા રાધા હુરમાં જેવી થઈ બેઠી.
 ઝવેરીએ જાણ્યું કે કપડે લેતે આ માણસો ઠીક દેખા-
 વ છે. માટે કોઈ ખાનદાનના ઘરના છે. તેથી તેણે પુછ્યું
 કે સાહેબ આપનું પદારવું કેમ થયું. તે વારે રાધાએ
 કહ્યું કે હજરતના હોલત ખાનામાં કેટલીક જવાહરોત
 ઉમદા મોઢા મુલી ચીન્ને અને સાચા મોતીની શેરો પણ
 જોઈએ છીએ. પછી દુકાન દારે કંઈ તરફની જગત
 રકમો તથા ઉમદા ચઢીઆનાં મોતીની શેરો લાવી
 રાધાના આગળ મૂકી. અને હરેક ચીન્નેની કીંમત
 પણ બતાવી દીધી. પછી દુકાન પર બેઠેલા ફકીરને રાધા-
 એ કહ્યું કે હજરત આપ અહીં થોડી વાર બેસો એટલા-
 માં હું આ જણસો આપના હોલતખાનામાં મુલાહિજે
 કરાવી લાવું. અને જે પસંદ પડશે તે ત્યાં મુકી તેની
 કીંમત પણ લેતી આવું છું ફકીરે કહ્યું. તું
 જલદી આવો હું બેઠો છું.

પછી તે ફકીરને બેસાડી બે હજરતાદાગીના લઈ ખોતાને
 મુકામ પર જઈ કંડાણે કરી દીધા. ફકીર પેલા ઝવેરીની દુકાન
 પર બેઠો બેઠો થાકી ગયો, પણ કોઈ પાછું આવ્યું નહી
 તેમ પેલો ઝવેરી પણ બૂખ્યો થયેલો તેથી ફકીરને કહેવા

લાગ્યો કે હજરત આપકા જનાના ક્યાં વાપીસ લોટકે
 અબી તક નહીં આયે. ફકીરે કહયું બાઈ કોના જનાના
 ને કોની વહુ મને તો તે જખર જસ્તીથી પોતાને ઘેર
 લઇ જઇ મારી એક હજર મહોર પણુ તેને ત્યાં મુકાવી
 છે તે પાછી અહીં લાવી મુકી ગઇ છે. તે ન માવૂમ.
 તમને પણુ ઘોઢા લગાવી ગઇ કે શું? આટલું સાંભળી
 ઝવેરી તો તાડથી પડ્યા સમાન થઇ ગયો કે અરે લુચ્ચા
 ફકીર તું મને પહેલાંજ કહેતોની કે આ તો મને ઘોડાથી
 લાવી છે. તો હું તેની ખાતરી અહીંજ કરી લેતો. બદ-
 માસ આ સર્વે ફરેખ તારોજ છે, ચાલ તેનું ઘર બતાવ
 ફકીર કહે કોણુ સાલો આંખેમાં રાખે છે કે રસ્તે ચાલે
 ને તેનું મકાન તને બતાવે. આથી ઝવેરી તો ઘણો ક્રોધીત
 થઇ પેલા ફકીરને મારવા લાગ્યો. મારતાં મારતાં ફકત
 દમ બાકી રહ્યો ને તે થાકી ગયો ત્યારે તે ફકીરને
 પકડી રાજની પાસે લઈ ગયો ને પોતાને નુકસાન આ-
 ફકીરે કરાવ્યું તે સર્વે વૃતાંત જાહેર કર્યું. ત્યારે રાજાએ
 પેલા ફકીરને પુછ્યું. ફકીરે રાજાને સર્વે હાલથી વાકેફ
 કર્યો ને કહયું અન્ન દાતા તે દગાબાજ આરતે મારી પણુ
 એક હજર મહોરો જે મેં ગોદડીમાં શીવી રાખી હતી
 તે લઇ લીધી. રાજા પેલા ફકીરની તથા ઝવેરીની વાતથી
 ખાતરી ગયો કે આ સર્વે કામ પેલી બદમાસ રાધાનાંજ
 છે. પછી તે પોતાના દિલમાં રાધા ઉપર ઘણોજ ગુસ્સે
 થયો અને કોટવાળને બોલાવી ઘણોજ દુપકો દઇ બંદોબસ્ત
 રાધાને પકડવાને માટે કરવાને કહયું. થોડા દિવસ વીત્યા
 બાદ ફેર રાધા શીકારની ધાતમાં નીકળી અને પોતાની
 દારીને પણુ સાથે રાખી. પછી બજારમાં જઇ એક
 દોશીવાણીઆની દુકાન પર જઇ તેને કહયું કે હમારા
 ઘેર લમ છે. માટે થોડાંક થાન કેનઆપનાં જોઇએ છીએ
 ને સાડીન પણુ ઘણી ચટતી જોઇશે. તેથી દોશીવાણીઆની

રીત છે કે એક જોડતું હોય ને દશ લાવી દેખાડે તે મુજબ
 તેણે કેટલાંક કીનખાપનાં તથા સાડીનનાં થાન લાવી
 રાધાની આગળ મુક્યાં. રાધાએ જે વણાંજ
 કીમતી થાન હતાં તેમાંથી દશ ઉઠાવી પોતાની દાસીને
 આપ્યાં ને કહ્યું કે આ થાન ઘેર લઇજા. તે હુકમ મ-
 ળતાંજ દાસી થાન લઇ ઘર તરફ છુમનાવી ગઇ. પછી
 રાધા તે દુકાન પર બેસી રહી પછી થોડી વખત
 થયાથી રાધાએ વાણિયાને કહ્યું કે શેઠ તમે મોટી
 દિનત વાળા છો કે વિના જાણે હમારે હવાસે આ
 કીમતી થાન કર્યાં. હવે હું અહીંથી ઉઠી ચાલવા માંડું
 તો તમે મને શું કરવાના છો તેમ કહી તે દુકાન પર
 ઉભી થઇ દુકાનની નીચે ઉતરી તે જોઇ વાણિયો હસવા
 લાગ્યો ને કહે કે જોઉં તો ખરો તું કેવી રીતે ચાલી
 જાય છે. રાધાએ કહ્યું જુઓ હું તો આ ચાલી એમ
 કહી થોડાંક પગલાં આગળ ચાલી, વળી પાછી ઉભી રહી
 વાણિયાની તરફ જોઇ મશકરાઇ વાણીઓ પણ તેની
 ગમ જોઇ હસવા લાગ્યો. રાધાએ કહ્યું જુઓ હું તો
 આ ગાયબ થઇ. વાણીએ હસીને કહ્યું જોઉં કે તું
 કેવી રીતે ગાયબ થાય છે. રાધા થોડીક વળી આગળ
 ચાલી એ અરસામાં વાણીઆની દુકાને કેટલાંક ધરાક
 આવી ગયાં. વાણિયો તેમની સાથે વાતો કરવા લાગ્યો.
 રાધાએ જણ્યું કે આ લાગ ઠીક આવ્યો છે તેમ જાણી
 ત્યાંથી રફુચકર થઇ ગઇ. વાણિયે થોડી વાર પછી રાધાની
 તરફ દેખ્યું તો ત્યાં રાધાનો તો પત્તો નથી, ત્યારે તો
 વાણીઆના દિલમાં દગો માલુમ પડ્યો તેથી દુકાનની પેદી
 ઉપર ચઢી લાંબી નજરથી જોયું પણ ક્યાંહી રાધાને
 ન દેખી. પછી ગભરાઇને દુકાનથી નીચે ઉતર્યો ને ઉઘાડે
 પગે ને ઉઘાડે બહારે ગાંડાની માફક આખા ખજારમાં દોડવા
 લાગ્યો પણ કહી રાધાનો પત્તો ન લાગ્યો ત્યારે થાકી

દુકાન પર આવ્યો ને દુકાન બંધ કરી સરકારમાં જઈ રાજ્યને ધાડુ પાડ્યા બાબત અરજ કરી રાજ્યએ તેના લાજ સાંભળી ઘણી અફસોશી દિલમાં લાવ્યા ને ફેર પોતાના કારભારી, ફોજદાર વગેરે ઉપર ક્રોધીત થયો ને તેને પકડવા ને ઘણીજ તાકીદ કરી.

રાધા ફેર થોડા વખત સુધી ઘરમાં રહી તે વાતને ઠંડી પડવા દઈ ફેર બજારની સેલ કરવા રાધા નીકળી. ત્યાં એક દુકાન પર એક શાહુકારનો છોકરો મહોરો ગણી ગણી એક થેલીમાં ભરી રહ્યો છે. ત્યાં થઈ તે રાધા પાકીજ ઉમદા કપડે નીકળી. તે વખતે શાહુકારે પોતાના ચાકરને પેલી મહોરોની થેલી આપી ઘેર મુકી આવવાનું કહ્યું. પછી તે પોતાની દુકાન બંધ કરી પેલી રાધાની પાછળ ચાલ્યો. તેણે રસ્તામાં જતાં રાધાને કેટલીક ઇશકની પાતોથી બોલાવવા ચાહી પરંતુ તેણીએ તેની ગમ નજર પણ ન કરી. ત્યારે શાહુકાર થાકીને પોતાની દુકાન પર બેઠો. રાધા તો પેલોજે ચાકર મહોરોની થેલી લઈને જતો હતો તેની પાછળ પાછળ શાહુકારના ઘર સુધી ગઈ ને ઘર નીશાની બંધ જોઈ ત્યાંથી પાછી ફરી ને એક કાગળ એવો મળ્યુત નો લખ્યો કે હે જવાન સરાફ આજ માઈ નીકળવું તારી દુકાન થઈ થયું. હું તમને જોતાંજ મારા દિલોજનથી તમારા ઉપર આશક થઈ. વળી તમે મારી પાછળ પાછળ આવ્યા, પણ તમારી જોડે બોલવાનું મારાથી નહીં બની આવવાનું કારણ એ થયું કે તે વખતે મારો જેક રસ્તે રસ્તે મારી આગળ ચાલતા હતા, તેથી હું ચુપ રહી. હવે આ કાગળ હું મારી દાસી જોડે મોકલુ છું ને આ વખતે માઈ મકાન ખીલકુજ ખાલી છે. (મારો ઘણી હાજર નથી) તમે જેમ બને તેમ જલદી ચાલ્યા આવો અને મારા કામામિના તાપને શાન્તિ કરો. તેજ રૂકો

લઘુ જઘ રાધાએ પેલા શાહુકારના છોકરાને હવાએ
ક્યો, તે વાંચી સરાફનું દિલ બાગ બાગ થઈ ગયું. ને
રાધાને કહેવા લાગ્યો કે તમે મને આજ એવી ખુશ
ખબર આપી છે કે હું મરેલો જીવતો થયો. હું હમણા
તમારી સાથે આવું છું તેમ કહી તુરત દુકાનને તાણ
દઈ રાધાની સાથે ચાલતો થયો.

રાધા તેને સાથે લઈ ગલી ગલીમાં ફરતી
હતી. એ ઘરાણથી કે કોઈ માકુમ મકાન
લાય આવે તો મોટી મતલબ કાઢી લઉં.
આખખર તપાસ કરતાં એક આલેશાન મકાન તેની
નજરે પડ્યું. તે મકાનની અંદર કુવો પણ હતો.
રાધાએ જવાન સરાફને કહ્યું તમે બહાર ઉભા રહો
હું ખબર લેઈ આવું. પછી પોતે મકાનમાં ગઈ. ત્યાં
દેખ્યું કે ઘરમાં કોઈ આદમી નથી, ફક્ત સ્ત્રીઓ બેઠેલી
છે. રાધાએ તે સ્ત્રીઓને કહ્યું. બાઈઓ હમે તરખ્યાં
છીએ અગર તમે રજા આપો તો બહાર મારો છોકરો
બેઠો છે તેને આ ડોલ આપુ તો તે પાણી ખેંચી
આપે. સ્ત્રીઓએ કહ્યું બહે હમે એટલી વાર પડ્યામાં
જઈએ છીએ ને તમે પાણી કાઢી પી લેજો. પછી
રાધાએ પેલા છોકરાને અંદર બોલાવી લીધો અને
કહ્યું કે નાજનીનો કોલ કુવામાં પડી ગયો છે. તે
તમે જરા હું બીલાડી લાવી આપું તેથી કાઢો. તે
વાત શાહુકારના છોકરાએ કમુલ કરી પોતાનાં લુગડાં
દરવાજા ઉપર ઉતારી કુવા ઉપર આવ્યો. પેલી રાધા
બિલાડી લેવાને બહાને લુગડાં લઈ સીધી પેલા શાહુકારના
છોકરાને ઘેર ગઈ ને તેની સ્ત્રીને કહ્યું કે શેઠ નાલાવા
મેંડા છે. ને આ લુગડાં ધોળીને આપવાં છે તે તો ઘરમાં મુકો
ને ધોએલાં લુગડાં તથા પેલા ચાકર સાથે મહેરોની થેલી
મોકલી છે તે આપો. પેલી ભોળી મેઠાણીએ પોતાના

ધણીનાં લુગડાં દેખી કાંઈ શક ન લાવતાં ધોએલાં લુગડાં
 તથા મહારોની થેલી રાધાને હવાલે કરી. રાધા તે
 લઈ છ પાંચ થઈ ગઈ. પછી પેલો જવાન સરાફ પાછું
 ફરી જુવે છે તો પોતાનાં લુગડાં ન દેખ્યાં ને ત્યાંથી
 ઉડી દરવાજા આગળ આવી રાધાને બોલાવી ત્યારે
 ઉતર ન મળ્યો. તે વખત ધરની અંદર જઈ કહે છે કે
 હું બેરીઓ બિલાડી ક્યાં છે કે ડોલ કુવામાંથી કાઢું
 પેલી સ્ત્રીઓ તો પડદાની હતી. તેથી પાછો ઉતર ન
 આવ્યો પણ પોતાના ધરમાં આદમી આવેલો જોઈ
 બાહીની, એટલામાં કરમ સંજોગથી તે સ્ત્રીઓનો ધણી
 બહારથી આવી પહોંચ્યો ને જવાન સરાફને ઉઘાડે બદને
 કુવા ઉપર દેખતાં ધણેજ ક્રોધીત થયો. તેણે તેને
 પુછ્યું કે તું કાણ છે. ને પરાયા મકાનમાં કેમ આ-
 વ્યો છે. જવાન સરાફે કહ્યું કે મને એક સ્ત્રી એવું
 કહીને આ મકાન પર લાવી હતી કે આપનો ડોલ
 કુવામાં પડી ગયો છે તે તમે બિલાડી નાખી કાઢી આપો.
 તે સ્ત્રી તો બિલાડી લેવાનું કહી ચાલી ગઈ છે કે હજી
 સુધી તેનો પતો નથી. ધરનો માલીક તેની સ્ત્રીઓની
 પાસે ગયો. અને પુછી જોયું કે તમે તેને ડોલ કાઢવા
 બોલાવ્યો છે ? ત્યારે સ્ત્રીઓએ કહ્યું કે તે સખસ
 જુડો છે. હમે કોઈની સાથે તેને ડોલ કાઢવા માફ
 બોલાવ્યો નથી ને હમારો ડોલ પણ કુવામાં પડ્યો
 નથી. અલખત એક ખુદી સ્ત્રી હમારી પાસે જરૂર
 આવી હતી. અને તેણે હમને કહ્યું હતું કે હમે
 તરફ્યાં છીએ ને તમે રજા આપો તો તમારા કુવામાંથી
 પાણી કાઢી પીએ તે તો હમે તેને રજા આપી હતી હ-
 વે તેણીએ આ સખસને અંદર મોકલી દીધો હવે ન
 માલુમ કે આ સખસ બિલાડી કેમ મારે છે ને કાનો ડો-
 લ કાઢે છે. અને તે ચોરસ ક્યાં ચાલી ગઈ કે માલુમ નથી.

પછી પેલા ધર ધણીએ ખ્યાલ કર્યો કે તે ઝોરત
 ને આ તેનો છોકરો બને મળી નક્કી મારા ધરમાં ચોરી-
 ને ધરાઈ આવેલાં દેખાયછે. તેઓ પાણી પીવાને બહાને દા-
 ખલ થયેલાં છે. તેમ વીચારતાંજ પેલો ધર ધણી પેલા જ-
 વાન સરાફને વળગી પડ્યો. અને મારવા લાગ્યો. ત્યારે
 જવાન સરાફે ધણી આજીજ થી કહ્યું કે ભાઈ સાહેબ
 તે મારી મા હરગીજ નથી. પણ તેને આકીન ન આવ્યું
 પછી જવાન સરાફનાં મારી મારી છોતરાં કાઢી નાખ્યાં.
 ને તેને પકડી ધરમાંથી કાઢી મુક્યો. પછી પેલો સરાફનો
 છોકરો ઊઘાડે બદને પોતાને ઘેર ગયો તે દેખી તેની સ્ત્રી-
 એ કહ્યું કે આમ કેમ ! મેં તમારે માટે તો હમણાંજ નવાં
 લુગડાં કાઢી પેલી જે તમે મોકલી હતી તે સ્ત્રીને આપ્યાં છે.
 ત્યારે જવાન સરાફે કહ્યું કે તે તો મારાં લુગડાં લઈને
 નાસી ગઈછે. વળી તે સાથે મારાં છોતરાં પણ કઢાવી ના-
 ખ્યાં. કાંઈ ખીન્નુ તો નુકશાન નથી પહોંચ્યાડ્યું ? તે વારે તેની
 સ્ત્રીતો ગભરાઈ જઈ કહેછે કે અરે સવારે જે તમે મહેરો-
 ની ઘેલી મોકલી હતી તે પણ તે તો માગી લઈ ગઈ છે. આ
 સાંભળતાં તો સરાફનો છોકરો બે બાકળા જેવો થઈ જ-
 ઇ મોટી ખુમથી રોવા લાગ્યો. અને સરકારમાં જઈ બહે-
 ર કર્યું. રાજા આ પ્રમાણે સાંભળી પોતાના દીલમાં સખ-
 ત હેરાન થયો. અને પોતાના કાર્ય કરો ઉપર નિહાયત ખદા
 થયો. ગીરફતાર કરી જન્મ કેદ કરવાનો હુકમ આપ્યો. થોડા
 રોજ બાદ ફેર રાધાએ શિકારની ચાહ્યના કરી અને શહેરમાં
 આવી બજારમાં ગસ્ત લગાવેછે કે એકા એક ઊંટ વાળા-
 એ તેને ઝાળખી લીધી. અને પકડી મારવા શરૂ કરી તે
 કહ્યું રાંડ ચાલ આજ તો તારી ખરાબીજ કરાવું. ત્યારે
 રાધાએ કહ્યું કે અરે તુ મારી પ્રાણે શું લેવા ચલાયછે, ત્યારે
 ઉંટવાળો કહે કે મારા ઉંટની કીંમત આપ કે હું તને છોડી-
 દઉં રાધા એ કહ્યું એમાં શું મોટી વાતછે, ચાલ પણ મા-

રા શેઠના ઘેરથી તને રૂપીઆ અપાવી હઈ તેમ કહી તેને
સાથે લીધો. ત્યાગળ ચાલતાં એક નાયતાની દુકાન આવી
તે વળતે તેણે કહ્યાના ને કહ્યું કે આ નાયતા પાસે હું
એક હમર કપડા આપ્યું. તેની પાસેથી લઈ તને આપુ-
છું તું અહીં ઉભો રહે તેને તો ત્યાં ઉભો રાખી તે નાયતા
પાસે ગઈ અને નાયતાને એક અદ્ધર આંખીને કહ્યું કે ભાઈ
પેલા મારો ગુલામ ઉભો છે. તેના હાલમાં ઘણું બન્યું શો
કામ બરાબર છે. કે આજ એક સડિમો થયો ખાતો પડ્યો નથી,
ને ખુરી તરેહથી યુમો ચારી એકલીજ ચારજ છે. તેના આ-
ગણ ચાર દાંતમાં ઘણું દરદ દારકે માટે તે જેમ જાને તેમ
ઉભેલી નાંખા છે તેવું દરદ મારી જવું ને પછી તેમને દરદની
વાતે દુઃખી ત કરે તે પેલા ઉભો છે, ઘણું લે દરદને લીધે દા-
નતા જેવા થઈ ગયા છે. તેથી કાને તેને પકડ્યો તો તેના
હાથમાં આવે તેમ તમને ગાળા બાંડે. ને વળતે ચાર સી-
ટ પછી ફરી બેસને ને તનારા હાથમાંથી છુટવાનો ઇરાદો
કરશે. માટે તેનો જોઈખરત ચાકૂડા તોર પર કરશે તોજ તે
પકડાયો ને દાંત ઉભેલા દેશે ને સાંજથી નાકવા (હકીમે)
એ પોતાની પાસે ઠેકેલા માસુએ ને સમવે દુકમ ક્યો કે આ-
હ તેવી રીતે તેને પકડી લાવે દાખો તે જાને ગાળા બાંડે,
મારે, તેપણ તેને તાલી છોડનાં અહીં લાવે કે હું તેના ધો-
ડીજ રખતમાં દાંત ઉખાડી લઈશ પછી છોડી દેજો. તે સાંજ
બળતાં હજી લઈ ગાયો જઈ તેને પકડ્યો પેલેડેડ વાળે જાણ્યું
કે આતો રાંડે મારે ઘાટ ધડવાનો ઊપાય ક્યો. પકડાયા છતાં પણ
મણી યુમો ખાડી પછી ઘણું ઘણું ને મારા મારી પર પણ
આવ્યો. તો પણ પેલા લોકોએ તેને ત છોડ્યો ને હકીમ
પાસે લઈ જઈ દાખી રહી તેના ચાર દાંત ઊખાડી તાપ્યા.
તેવારે પેલા ઊખાડાના દાંત ઉખાડ્યાંજ તે બે બાન થઈ
જમીન ઉપર પડ્યો. ને તેના મોંમાંથી લોહી એટલું નિકળ્યું
કે તમામ તેનાં ઘડાં લોહીથી ભરાઈ ગયાં. રાખા એ હકી-

મને કહ્યું કે તેને મારે ઘેર લઈ જવા સારું મારા પીળા ગુ-
 લામોને મોકલું છું તેમ કહી તે ચાલતી થઈ. પછી થોડી
 વારે જ્યારે ઉંઠવાળો હોશમાં આવ્યો. ત્યારે નાથનાં પુ-
 જવા લાગ્યો કે પેલી સ્ત્રી ક્યાં ગઈ, ને તમે મારા કાંઈ કે-
 મ કોમડી નાંખ્યા. નાથનાએ કહ્યું. તું જાણે નાથાયક
 છે કે એવી દયાળુ અને નેકમિત્તજી તથા સખીનરદ કે
 સંકાણી કે જેણે તારા સારું મને એક મહાર આપી તારું
 દરદ દુર કરવા આ પ્રમાણે વરતાવ કર્યો. ઉંઠવાળાને હકીમ
 ઉપર ચુરસો તો આવ્યો પણ પોતાના પદનમાં તાકત નહીં
 હોય તેથી તેને કાંઈ કહી ન શક્યો. લાચાર થઈ એવી
 હાલને રાજની ખીંટમતમાં ગયો ને ત્યાં જો થઈ રેવા
 લાગ્યો. ને પોતાનો સર્વ ઉપાગ વગડેર કર્યો. સગા આ પ્રમા-
 ãે રૈયત તવાડ થતી જોઈ ધણીજી ઉદાશ થયો. અને પછરને
 મોલાવીને કહ્યું કે તને એક આજ્ઞાડીઆની મુદત અમુકું.
 કે જેમ અને તેમ તે સ્થાને પેલા કરી લાવ, નહીં તો મને તારી
 નોકરીથી દૂર કરીશ. રાધા જાંઠવાળાના હાથથી પચી-પણી
 મુદત મુધી પોતાના મકાનમાં બેસી રહી. પણ પાછો શિકા-
 રનો સ્વાદ યાદ આવ્યો. ને શહેરમાં પહોંચી તે વખતે ધોળી-
 ના હાથમાં પકડાઈ ગઈ અને બૂસ પાંચી બજારના વચ્ચે
 ખાંડવા લાગ્યો. રાધા નો જ્યારે કાંઈ વશ ન આવ્યો ત્યારે
 એ તરફથી કાઢી કે પોતાના અને હાથ વ્યાસમાન તરફ કે-
 આ કર્યો અને ઘણા જોરથી ખુબ માડવા લાગી કે અરે પરમે-
 સ્વર તે મારા છોકરાની આવી શું દશા કરીકે તે ગાંડો બ-
 ન્યો ને મધ્યબજારમાં મારી છળત લેછે હવેતો ઘણી અછતને
 તેના ઉપર ને મારા ઉપર કપા કરી તેને હોશમાં લાવ અને
 હમણાં ગુંદા ભાદ કર. ને સાંભળી ધોળી કહેવા લાગ્યો કે
 એ રાંડ ઠમણી તું હજાર વાંતો બનાવ પણ આ વખત
 તને છોડનાર નથી આ હાલ દેખી ઘણા માથેનો વેતલ ભેગા
 થયા, અને રાધાની આ દયા ખુલત વાંતો સાંભળી ધોળીને

કહેવા લાગ્યા કે તને શરમ નથી આવતી કે પોતાની ખુબ્બી મા ને આવી રીતે વરતે છે, ઘોખી બોલ્યો એ મારી મા નથી. એ બડી જાળસાજ તોફાની ખુન ખવાર સ્ત્રી છે, પોતાની દગા બાજીથી હજારો આદમી એ ને ભીખ મગવી ચુકી છે, હુધણી વખતથી તેની તાલાસ માં છું હવે ઘણી મુશીબતે તે આજ મારે હાથ આવી છે. રાધા એ સાંભળી વધારે વધારે રોવા લાગી. અને ઈશ્વર તરફ હાથ કરી કહેવા લાગી કે હે ઈશ્વર હવે તો ઘણી થઈ ગઈ. હવે તેની દીવાનગી પર મારી કર ને તેને પોતાના પ્રથમના હાથ પર લાવ. અરે આ પ્યારો છોકરો હવે તો મને પણ લુટી ગયો. અરે તેની શી દશા થઈ અરે ખુદાપણુમાં વાંજ્યા પણ આત્યું હવે મને કોણુ કમાઈ ખવરાવશે. હવે તો હમારા હજારો ગૂંદા માફ કર. રાધાએ આ વાત એવી ભોળાયુક્ત કરી કહી કે જે લોકો ટોળે મળ્યા હતા તે સર્વે ને દયા ઉત્પન્ન થઈ ગઈ અને ઘણા આદમીએ ઘોખીને પકડી લીધે ને રાધાને છોડાવી દીધી. રાધા ઘોખીના હાથથી છુટી કે જીવ લઈને પોતાના ઘરમાં બરાઈ ગઈ. અને ઘોખી રોતો રોતો વજીરની પાસે ગયો કે શાની ચોકશી કરો છો આજ મેં એ ઓરત ને પકડી બાંધી મારીને આપની પાસે લાવતો હતો પણ લોકોએ છોડાવી દીધી વજીરે કહ્યું છોડાવનાર કોણુ કોણુ હતા. ઘોખી કહે કે હજારો મનુષ્ય હતા, કોનું નામ દઉં. પછી વજીરે તેને પકડાવવા બેહજારનું ઇનામ કાઢ્યું પણ કોઈને હાથ ન આવી વળી એક મહીના પછી પાછી નીકળી પણ કરમ સંજોગને પાપનો ઘડો ફુટવાનો કે સીપાઈએ ને હાથ આવી ગઈ. સીપાઈ તેને પકડી હજીરમાં લઈ ગયા. રાજાએ રાધાને જોઈ કે તેના બદનમાં આગ આગ લાગી ગઈ. ને હુકમ કર્યો કે તેને જલદીથી એક નાવમાં બેસાડી સમુદ્રમાં બ્યાં ઘણું ઉંડુ પાણી હોય ત્યાં નાંખીદો કે ડુખી મરે. ફેર તેની તરફના ગૂંદા બંધ પડે તે હુકમ સાંભળતાં જ સીપાઈએ તેને સમુદ્ર કીનારે લઈ પહોંચ્યા અને મજબૂત વાળા બોઈ લોકોને

હવાલે કરી કહ્યું કે આ રાંડને મધ્ય સમુદ્રમાં નાંખીદો બોધ-
ઓએ રાધાને નાવમાં બેસાડી નાવ ચાલતું કર્યું તે વખતે
સીપાઇઓ ધર તરફ રવાને થયા તે જોઇ રાધાએ વિચાર્યું
કે હવે કાંઇ ઉપાય શોધવો.

રાધાએ બોધઓને કહ્યું કે તમે મને ક્યાં
લઇ જાઓ છો બોધઓ કહ્યું કે રાજાનો હુકમ તને
દરીઆમાં ડુબાડવાનો છે માટે તને દરીઆમાં નાંખવા લઇ
જઇએ છીએ રાધાએ કહ્યું કે તમે મને ઝાળખો છો ? હું
કોણ છું બોધ કહે હમારે જાણે બધા કે તું કોણ છે તે વારે રાધા
એ કહ્યું કે હું તો રાજાની મા છું મારો બેટો જે વખત દારૂ
પીએ છે તે વખતે બે બાનમાં જવો તેવો હુકમ દઇ દે છે.
આ વખતે તેણે દારૂ પીધો છે ને મસ્કરીમાં આ હુકમ દીધો છે
પછી જ્યારે હોશમાં આવશે ત્યારે તે મને બોલાવશે ને હું
જ્યારે તેમને નહીં મળું ત્યારે તે સીપાઇઓને બોલાવી પુ-
છશે કે જુઓ તે બોધ હરામખોરે મારી માને મારી તો ના-
ખી નથી. ને મારી નાંખી હોય તો સર્વે બોધઓનાં માથાં કા-
પી નાંખો તો પછી મને મારવાથી તમારા સર્વેનાં માથાં કપા-
ઇ જશે માટે જે તમારે ઇનામ લેવું હોય ને રાજાની તલવા-
રથી બચવું હોય તો મને જીવતી કીનારે પહોંચાડો. જે
આગળ રાજા પાસે વધામણી ખાવા જશે તેને તે ન્યાલ
કરી નાંખશે. આ સાંભળી સર્વે બોધઓ ઇનામની લાલચથી
તથા પોતાનો જીવ બચાવવા સારૂ રાધાને કીનારે લાવી ઉતારી
ને પોતે જેમ બને તેમ તાકીદે દોડવા લાગ્યા કે હું આગળ જઇ
તો મને ઇનામ મળે તેથી બોધઓ એકે સાથે રાજાની કચેરીમાં
જઇ પહોંચ્યા ને મહેલની નિચેથી ખુમે ઠોકવા લાગ્યા તે-
થી રાજા ગોખલામાં આવી બેટો ને તેમને પૂછ્યું કે કેમ
આવ્યા છો. તે વારે બોધઓ એ કહ્યું કે આપે દારૂના નીશામાં
આપની માને દરિયામાં નાખી મારી નાખવા મોકલ્યાં હતાં
પણ હમે તો આપની મા જણી વળી આપ દારૂ ઉતરીથી
ફર હમારી પાસે માગો તે કારણથી તેમને જીવતાં છોડી દી-

ધાં તે હમારી પાછળ આવેછે ને હમો ધનામ લેવા સાર-આ-
 વ્યા છીએ. આ સાંભળી રોગ્ય હમો ને દેર ગુરુએ થઈ દહે-
 વા કામ્યો કે હરામખોરો કોની મા મારી મા. ક્યાંથી મા-
 રી માને ગુજરે તે વિસ વર્ષ થઈ ગયાં. સાચો હરામ બદો
 આ પ્રમાણે મારો હુકમ ઉઠાવોએ ને વળી ધનામ લેવા આ
 વ્યાજો હાં થઈ હાજરછે ? આ સાળાઓને પેટ ભરી ધનામ
 આપો કે દેર હુકમ ન લોખ. આમને બધે કુળ આપક યા-
 ડ કામગીરી કરી મારો ને કાંઈ મુદ્દા. વળી પેલી રંજની તપા-
 સ કરી હાજર કરો કે જીએ હુકમ મારી નગર આવ્યા દઈ
 જમ પુરવો. પરત્યન કરાવી દહીં. રંડ આખરનાં મારી
 મા પચુ થઈ ગઈછે કે તેને માનો રવાદ ચળાવી દહીં. પે-
 લો રાધા ત્યાંથી રવાને થઈ પોતાને હુકમ પર પહોંચી
 ને સર્વે હુકમ પોતાની ઘસીઆ ને દહીં ને સાંભળી ને
 કહ્યું કે હવે આપણે અહીં રહેવામાં સાર નથી હવે આપણુ
 માન આપણી ગયું. કદવ તેમાં આપણું મદાન નથી હેતુ
 ત્યાં મુદ્દી અચાવએ માટે અહીં ન રહેતાં કોઈ જીવન સહેર
 માં જઈ રહીએ હવે આપણી પાસે કાંઈ પૈસા ઉઠાવી ખાટ
 નયો. આપણી હાલની અંદરથી કાઢીશું. તે પીચાર કરી
 દેરકાંઠે ગયાં ભાટે કરી સર્વે સામલ તેની આંદર બરી થર
 બાર તેની આંતરી થઈ ને પુનાનાં જઈ રહી. ત્યાં તેણે
 પોતાની ઘસીઓનાં વળન કરી ને પોતાના જતકાંએ બ-
 નાં બન આવી પોતાની પાસે મદાન બધાની રાખ્યા,
 ને પોતાની કમર સુખ જેવ તપા પાછળના પાપને લોવાને
 હવે ભક્તીમાં પિતાની.

દોહરો

રાધા ગુજરે રંગછે હિમ્મત ધરી અધાત.

હમો રામ રાણીને ધજા છી સાક્ષાત.

કોઇની દોષતે હરી. વળી ઉઠાવી ખાળ.

કાંત ઉખાચ્યા દાસી. પોતે થઈ ગઈ નાસ.

१. सम्मत बन्दी नायने, पाँचव वदिया वेद.
 मान्द भयु अनुद्वेष्टी. पुस्तो कयोया वेद.
 अथ अहो पुरो करो. सन्तान जाया वदाल.
 यथा नति जे वस्यरे, मान्दर मोछतात्र.

પ્રપંચ પ્રેમદાકા અગાઉથી આશ્રય આપનાર સદ્-

ગૃહસ્થોનાં નામ.

કુશલગઢ

૨૫ શ્રીયુતસ્તેટ મેનેજર સાહેબ ૫ સિરસ્તેદાર દુર્ગાશંકર
શ્રી ભગવાનલાલજી પ્રાણલાલજી ગોપાળજી

મેહેતાજી. ૭ ના. સિરસ્તેદાર મગનલાલ

૨ દફતરદાર સા. દીપચંદજી ચુનીલાલજી બક્ષી.

કપુરચંદજી ૧ માણીજ દફતરદાર સા. જગ

૫ ના. દ. સા. જાદુરાયજી દેવા- નેશ્વરજી સોમેશ્વરજી પંડ્યા

જી બક્ષી ૨ ના. ફોજદાર ઉત્તમલાલજી

૧ ફોજદાર રૂઢનાથજી મોતી રણછોડજી વ્યાસ

રામજી વ્યાસ. ૧ થાણુદાર સાહેબ સીંધના-

૪ થા. સા. નંદકીશોરજી ત્ર. ચજી પાટક.

૧ તક. સા. કેશવજી કોઠારી. ૧ ના. અ. બખતાવર સીંધજી

૧ ના. નાજમ ચતુભુજ ૧ ઉ. કાળીદામ ત્રવાડી.

૧ ઉમેદવાર ભાગીરથજી ગાં ૧ ઉ. જોડાસાલ ત્રવાડી.

૧ ઉ. ડુંગરસિંધ જોશી. ૫ જા. રાધાકૃષ્ણજી ત્રવાડી.

૩ શેઠ પનાલાલજી ગાદીયા. ૨ શેઠ રતીચંદજી ગાદીયા.

૨ શેઠ વજેચંદજી દોશી. ૨ સેવક હેમરાજજી

૧ અમીન રૂપચંદજી કોઠારી. ૧ પરોહિત રૂઢનાથસિંધજી

૫ શેઠ લુકમાનજી વહોરા. ૧ શેઠ કમરદીનજી મુલ્લાં

૧ શેઠ કેસરીમલજી લખાવત ૧ શેઠ કોદરજી હોકેમચંદ

૧ શેઠ ખેમચંદજી ૧ નીમા મુળચંદ શોભારામ.

૧ ત્ર. મુલચંદ રામલાલજી. ૨ મા. હરીવલ્લભ જોશી

૧ જોશી બાળમુકંદજી ૧ શેઠ કેશવજી મહેતા.

૧ દોશી કીશનલાલજી ૧ દોશી રૂપચંદ કપુરચંદ

૧ દોશી ધાવરચંદ હેમચંદ ૧ જોશી ભવાનજી
 ૧ શેઠ લુણુજી કુગરજી ૧ પંચોરી ચંપાલાલ ધનરાજજી
 ૧ દોશી કરતુરચંદજી ૧ બરમેચા નાથજી
 ૧ પંચોરી નાથજી ૮ યતી હેમચંદજી ઋષિ
 ૧૬ ઋષિ ચુનીલાલજી શિષ્ય જોશી મંગળજી કાશીરામ
 શ્રી પૂજ્યાચાર્ય નૃપતીયંદ્રસુ. ૧ ઠાકર નાથાલાલ હીરાજી
 ૨ પં. કીપાશંકર લક્ષ્મીરામ ૧ થાણેદાર લાખચંદજી વ્યાસ
 ૧ ભટ્ટ ધનસિરામ ૧ વોરા હસનચલી મુસદ્દાચલી
 ૧ દાણી હંસરાજજી કપુરચંદ ૧ ખા. હીરાચંદ તીરચંદ.
 ૧ પાટીદાર મથુર કવેરભાઈ ૧ મહેતા મોતીચંદજી
 ૧ કમ્પાઉન્ડર મકન સિંધજી. ૧ જોશી મોતીલાલ
 ૧ વહેરા અળદુલ હુસેન ૧ ચોપાડા ઉદેચંદજી

ઇંદોર

૧૦ ડાક્ટર સાહેબ રેવાશંકર દલસુખરામ.

નડીઆદ

૧૦ પટેલ ઉમેદભાઈ લલ્લુ ભાઈ

ખડનગર (માલવા)

૮ શ્રી ચુત વૈધરત્ન મોહનલાલજી લક્ષ્મીચંદજી હીજ.

દેવગઢ ખારીયા.

શ્રી ચુત માસ્તર સાહેબ કાળીદાસ ભાઈ પ્રભાશંકર

૪ રા. રા. ગાંધી મનસુખ લાલ અમૃતલાલ

૨ જા. મણીશંકર જોગેશ્વર ૧ ભંડારી લલ્લુભાઈ તુલસીરામ

૨ મે. હીમતલાલ હરીલાલ. ૧ બ. મગનલાલ હરીલાલ

૧ બ. વૃજભુખણ દામોદર ૧ અલીખીન અખેદ - જમાદાર

૧ ધરીયા ચંદુલાલ વલવજી ૧ કોઠારી નરોત્તમ ગોવરધન

૧ ગાંધી ચંદુલાલ કુંકુજી ૨ ઉ. દેવશંકર પુરષોત્તમ

૨ વ્યાસ જસભાઈ મણીભાઈ ૧ સોની ભોગીલાલ પાનાચંદ

૧ ખા. બળવંતસિંધ નાનસિંધ ૧ રા. રા. નવરંગ પદાણુ

હુખાવાણ તથા દુધીઆ

- ૧ ગાં. નરેસભ દોટાલાલ ૧ શા. રશીદલાલ મજબુબાઈ
૧ શુક્રેત મહામંદર મુકત ૧ પં. ચંદુલાલ મોતીરામ
૧ વ્યાસ મુકતલાલ મુકત ૧ વ્યાસ મજબુબાઈ મુકત

હુગરપુર

૬૫ શ્રી પુત્ર નવલી મંગલલાલ છવરામજી

સાખડી હડર

૫. માસ્તર સાહિબ બવાનીશંકર કીરમાશંકર

શુથરામપુર

- ૩ ગા. માતીરલાલ વિવારામ કાશ્યપીલાલ યોનારામ.
૨ ફોગદાર સા. નવરામજી ૨ ફિ. સા. રણજીડભાઈ છવરામ
૧ રાં. રાં. ગણુરલાલ

કમડવાંજ

૫ શ્રી પુત્ર મહાસુખરામ હરમોહિલાલ દાણી મુંદરિયુ-
ભામંદર વગેરેના કંતા.

૮ શ્રી પુત્ર મંગલલાલ પુરખેતમ ફેટોઆફર

૫ રાં. રાં. પં. જયનલાલ જગલાલ મહેતાજી

૧ કૃષ્ણલાલજી નડીઆદ બાળા

૧ રાં. રાં. પ્રાણુલાલ રેવલત

૧ પાલડીપંથ કામોદર ત્રીકમ મારફત

૧ જોશી મંગલલાલ મીતાંબર

લાવનગર કાઠીઆવાણ.

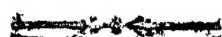
૨ ચુ. હવામાઈ જોશલાઈ ૨ ગોવિંદજી આપુજી હે. વાં.

૧ રંગપત હવામાઈ લક્ષ્મ- ૧ સીપાઈ નુભાઈ ફતેલાઈ

માફ મુકવાઈનડર ૧

૧ રાંડા રાંમજી માધુજી ૧ મીરા કીમ તામ્બુભાઈ

- ૧ જોતનસાખાભાઈ પીઠવાળા. ૧ પરમાર ગંગજી રામભાઈ
 ૧ ગરવી છવાળાઈ હલુભાઈ ૧ કરસનરામ દી૦ ન્યા૦ ૫૭
 ૧ રા. મજાજાઈ ધુનાભાઈ ૧ ચારીયા હઠીસિધજી
 ૧ ભાંસ બેચર કરસન ૧ ખવાસ ભાંકા સિદી

મહાસુખપુસ્તકમાળા.

સરકારનાં જૂર કચેરા પુસ્તકો.

સુંદરી ગુણમંદિર.

આથી આકૃતિ. કીમત ૧૦ આના. ટપાલ ૧ આના
ઘરસંસાર અને નીતિની કેળવણી માટેના આ
ઉત્તમ પુસ્તકની હજારો નકલ ખર્ચી જવાથી તેની
આથી આકૃતિ થઈ એજ તેના ઉપયોગી પણા માટે
ઉત્તમ સરટિફિકેટ છે.

મહાસુખપ્રોધમાળા.

વ્યવહાર નીતિના ૩૬ નિબંધ, કીમત ૬ આના
આળ, યુવાનને વૃદ્ધ સહ્યામાંએ સહયોગ લેવા લાયક છે.
નિબંધ લખતાં શીખવવાને તે સારામાં સારો શિક્ષક છે.

સિવાય શાળોપયોગી પુસ્તકો.

ભૂગોળ વિદ્યા (એશિયા ખંડનું વર્ણન) છઠ્ઠી આકૃતિ.	૦-૩-૦
પૃથ્વીનું વર્ણન. (ત્રીજી આકૃતિ.)	૦-૩-૦
સુખ્યાષ ઇલાકાનું વર્ણન. (ત્રીજી આકૃતિ.)	૦-૨-૦
હિંદુસ્તાનનું વર્ણન.	૦-૧-૦
સુખ્યાષની ભૂગોળ. (સુખ્યાષના વર્ણન સહિત.)	૦-૧-૦
હિંદુસ્તાનનો ઇતિહાસ. (ત્રીજી આકૃતિ.)	૦-૧-૦
હિંદુસ્તાનનો ઇતિહાસ. (બીજા પહેલો.)	૦-૩-૦
ગુજરાતનો ઇતિહાસ. (પાંચમી આકૃતિ.)	૦-૧-૦

૨વી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરતા.

મહાસુખપ્રસાદ હરજોવિંદાસ ઘણી: જલેશ્વર, મુંબઈ

